

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет цивільного захисту

Кафедра психології діяльності в особливих умовах

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА ІНЖЕНЕРНА ПСИХОЛОГІЯ»

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»
циклу професійної обов'язкової підготовки
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах
на 2024-2025 навчальний рік.
Протокол від 27.08.2024 № 2

Силабус розроблено відповідно до Робочої програми
навчальної дисципліни «Психологія праці та інженерна психологія»

2024 рік

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1. Анотація

Навчальна дисципліна «Психологія праці та інженерна психологія» присвячена вивченню психологічних закономірностей взаємодії суб'єктів праці, засобів, знарядь, змісту, умов та організації діяльності; особливостей інформаційної взаємодії людини з технічними устроями в єдиній системі «людина-машина».

У якості центрального поняття дисципліни розглядається трудова діяльність. Опанування навчальною дисципліною поглибить професійну компетенцію здобувачів вищої освіти, активізує пізнавальну активність та самостійність пошуку у відповідній галузі наукового знання.

2. Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Грибенюк Геннадій Сергійович, професор кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту, доктор психологічних наук, професор
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет 107. Номер телефону: 096 2266263
E-mail	hrybeniuk_hennadii@chipb.org.in
Наукові інтереси	Сфера наукових інтересів пов'язана з розробкою проблем психології прийняття рішень в екстремальних умовах, зокрема, активізацією внутрішніх резервів людини. Життєздійснення ставить вимоги до людини як суб'єкта «само перетворень» і самоефективності. У зв'язку з цим цікавими є особистісні, соціально-психологічні та організаційно-психологічні умови становлення і розвитку здатності до саморегуляції як детермінанти ефективної діяльності в різних умовах та готовності мотиваційної сфери фахівців.
Професійні здібності	Досвід: - практичного управління різномісцевими соціотехнічними тавикладацької та керівної роботи у закладі вищої освіти; - соціономічними системами на робочих місцях сектору безпеки та оборони; - ведення наукового пошуку самостійно та у складі проектних груп; - експертної роботи у складі спеціалізованих вчених рад.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Доктор психологічних наук, зокрема: спрямування наукової спеціалізації кандидатського рівня — військова психологія та педагогіка, з розкриттям

	мотиваційної готовності фахівця; докторського рівня — педагогічна та вікова психологія, де розкрито проблеми здатності до саморегуляції та її становлення у курсантів. Автор значної кількості монографій, наукових фахових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях.
--	--

3. Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті інституту <http://rozklad.nuczu.edu.ua>.

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру у другий та четвертий вівторок кожного місяця з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 234. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Мета вивчення дисципліни

Полягає у засвоєнні здобувачами системи загальнотеоретичних та практично-орієнтованих знань щодо психофізіологічних факторів умов праці, їх впливу на безпеку праці, закономірностей інформаційної взаємодії людини з технічними устроями в єдиній системі «людина-машина».

5. Опис навчальної дисципліни

6.

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	Обов'язкова професійна	
Навчальний рік	2024-2025	
Семестр	6-й	6-й
Обсяг дисципліни:		
в кредитах ЄКТС	3	3
загальна кількість годин	90	90
кількість модулів	2	2
Розподіл часу за навчальним планом (в годинах):		
лекції	20	8
семінарські, практичні	24	2
самостійна робота (годин)	46	80
Форма підсумкового контролю	залік	

6. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: загальна психологія, психодіагностика в особливих умовах діяльності, психофізіологія, психогігієна праці в особливих умовах діяльності.

Постреквізити: переддипломна практика, виконання та захист кваліфікаційної роботи.

7. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР 2
Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	ПР 9
Здійснювати оцінку функціональних станів працівників, відповідно до специфіки професійної діяльності та розробляти необхідні заходи їх психопрофілактики й відновлення.	ФР 20

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	Абревіатура
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ЗК 2
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.	СК 3
Здатність здійснювати психологічний супровід професійної діяльності.	ФК 1

8. Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА ІНЖЕНЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

Змістовий модуль 1. Психологія праці

Тема №1. Психологія праці як галузь психології

Література: [Баз.: 2; 4; 7. Доп.: 1; 11; 15].

Тема № 2. Історія розвитку психології праці

Література: [Баз.: 2-5. Доп.: 1; 11; 15].

Тема № 3. Людина та праця

Література: [Баз.: 2; 4; 5. Доп.: 1; 4-7; 11; 15].

Тема №4. Психологічний аналіз діяльності та професійні вимоги до суб'єкта праці

Література: [Баз.: 1; 2; 4; 6. Доп.: 1; 4-7; 9; 15].

Тема №5. Психологічне вивчення професій

Література: [Баз.: 1; 2; 7. Доп.: 5-7; 11; 15].

Змістовий модуль 2. Інженерна психологія

Тема №6. Інженерна психологія як наукова дисципліна

Література: [Баз.: 3; 8. Доп.: 12; 13].

Тема №7. Методи інженерної психології

Література: [Баз.: 3; 8. Доп.: 12; 13].

Тема №8. Психологічна характеристика системи «людина-машина»

Література: [Баз.: 3; 8. Доп.: 12; 13].

Тема №9. Психофізіологічні основи діяльності оператора

Література: [Баз.: 1; 3; 8. Доп.: 2; 3; 12; 13].

Тема №10. Психологічна характеристика діяльності оператора

Література: [Баз.: 1; 3; 7; 8. Доп.: 8-10; 12; 13; 14].

Підсумкова модульна робота

Залік

9. Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота*	Поточний контроль
МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ ТА ІНЖЕНЕРНА ПСИХОЛОГІЯ					
Змістовий модуль 1. Психологія праці					
Тема 1. Психологія праці як галузь психології	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 2. Історія розвитку психології праці	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 3. Людина та праця	9	2	2	5	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 4. Психологічний аналіз діяльності та професійні вимоги до суб'єкта праці	9	2	2	5	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 5. Психологічне вивчення професій	9	2	2	5	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
<i>Разом за змістовим модулем 1.</i>	43	10	10	23	-
Змістовий модуль 2. Інженерн психологія					
Тема 6. Інженерна психологія як наукова дисципліна	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 7. Методи інженерної психології	8	2	2	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 8. Психологічна характеристика системи «людина-машина»	9	2	2	5	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 9. Психофізіологічні основи діяльності оператора	9	2	2	5	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 10. Психологічна характеристика діяльності оператора	9	2	2	5	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
<i>Разом за змістовим модулем 2.</i>	43	10	10	23	-
Підсумкова модульна робота	2	-	2	-	-
Залік	2	-	2	-	-
Разом за модуль 1	90	20	24	46	-

Назви змістових модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні заняття)	самостійна робота*	Поточний контроль
МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ ТА ІНЖЕНЕРНА ПСИХОЛОГІЯ					
Змістовий модуль 1. Психологія праці					
Тема 1. Психологія праці як галузь психології	10	2	-	8	індивідуальні завдання
Тема 2. Історія розвитку психології праці	8	-	-	8	індивідуальні завдання
Тема 3. Людина та праця	10	2	-	8	індивідуальні завдання
Тема 4. Психологічний аналіз діяльності та професійні вимоги до суб'єкта праці	8	-	-	8	індивідуальні завдання
Тема 5. Психологічне вивчення професій	8	-	-	8	індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 1.</i>	44	4	-	40	-
Змістовий модуль 2. Інженерн психологія					
Тема 6. Інженерна психологія як наукова дисципліна	10	2	-	8	індивідуальні завдання
Тема 7. Методи інженерної психології	8	-	-	8	індивідуальні завдання
Тема 8. Психологічна характеристика системи «людина-машина»	8	-	-	8	індивідуальні завдання
Тема 9. Психофізіологічні основи діяльності оператора	8	-	-	8	індивідуальні завдання
Тема 10. Психологічна характеристика діяльності оператора	10	2	-	8	індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 2.</i>	44	4	-	40	-
Залік	2	-	2	-	Захист індивідуальних завдань
Разом за модуль 1	90	8	2	80	-

* Примітка: самостійна робота здійснюється за методичними рекомендаціями щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія праці та інженерна психологія»

10. Орієнтовна тематики індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань здобувачів викладені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія».

1. Сучасний стан психології праці.
2. Вплив війни на розвиток психології праці.
3. Наукові завдання і актуальні проблеми психології праці.
4. «Золоте правило» психології праці.
5. Психологія праці в екстремальних умовах воєнного стану.
6. Вплив умов фізичного середовища на психічний стан суб'єкта праці.
7. Ефективність групової роботи і основні методи її оцінки.
8. Здібності і професійна придатність суб'єкта праці.
9. Здібності і професійна успішність суб'єкта праці.
10. Індивідуальні якості суб'єкта та їх зв'язок з безпекою праці в умовах воєнного стану.
11. Мотиви професійної діяльності суб'єкта праці.
12. Класифікація і структура професійних мотивів суб'єкта праці.
13. Методи дослідження професійних мотивів суб'єкта праці.
14. Методи аналізу і обробки емпіричних даних в психології праці.
15. Методи вивчення здібностей суб'єкта праці.
16. Методи вивчення і шляхи профілактики нещасних випадків.
17. Методи корекції і конструктивного впливу в психології праці.
18. Методи оцінки психічних станів суб'єкта праці.
19. Психічні стани суб'єкта праці в умовах війни.
20. Методи професійної діагностики в психології праці.
21. Методи психологічного вивчення професій.
22. Особистісний фактор у травматизмі.
23. Перетворюючі або конструктивні методи психології праці.
24. Професійна адаптація, її основні стани і сутність.
25. Професійна діяльність і її безпека.
26. Професійно важливі якості та їх динаміка.
27. Психологічна експертиза і її завдання.
28. Психологічна класифікація професій.

29. Психологічна підготовка суб'єкта праці до діяльності в умовах війни.
30. Психологічна професіограма і її цілі.
31. Психологічна структура трудової діяльності.
32. Психологічні методи впливу у боротьбі з травмами на виробництві.
33. Психологічні основи професійного відбору, підбору, розміщення і атестація кадрів.
34. Психологічні питання безпеки праці в умовах воєнного стану.
35. Соціально-психологічні проблеми взаємовідносин в трудовому колективі.
36. Фактори безпеки праці та їх взаємозв'язок.
37. Формування здібностей суб'єкта праці.
38. Формування професійних умінь і навичок суб'єкта праці.
39. Функціональні стани і працездатність суб'єкта праці.
40. Актуальні проблеми професійної орієнтації.

11. Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах:** навчання заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються **такі методи навчання і викладання:**

– методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

– методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; трудуктивний;

– методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

– інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

– науково-дослідна робота;

– самостійна робота.

12. Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень, виконання практичних завдань.

13. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою. Відповідність 100-бальної шкали оцінювання іншим шкалам оцінювання наведена в таблиці.

Таблиця відповідності 100-бальної шкали оцінювання іншим шкалам оцінювання

100-бальна шкала	Шкала ЄКТС	4-бальна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно

14. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних завдань, проектної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі підсумкової модульної роботи та заліку.

15. Розподіл та накопичування балів, які отримують здобувачі денної форми навчання, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Загальна максимальна сума балів за видами занять	
Модуль 1	I. Поточний контроль			
	Лекції	10	0	0
	Семінари, (практичні заняття)	10	10*5	50
	Індивідуальні завдання	-	20	20
	II. Підсумковий контроль			
	ПМР	1	30	30
	Залік	1	-	-
Разом за модуль 1			100	

Розподіл та накопичування балів, які отримують здобувачі заочної форми навчання, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Загальна максимальна сума балів за видами занять	
Модуль 1	І. Поточний контроль			
	Лекції	4	0	0
	Семінари, (практичні заняття)	-	-	-
	Індивідуальні завдання	-	70	70
	ІІ. Підсумковий контроль			
	ПМР	1	30	30
	Залік	1	-	-
Разом за модуль 1			100	

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми освітнього процесу:

- поточне оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять;
- оцінка (бали) за індивідуальну роботу;
- оцінка (бали) за виконання творчих робіт;
- підсумковий контроль успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському (практичному) занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5 балів – завдання виконане, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію.

4 бали – завдання виконане, відповідь вірна, але обґрунтування відповіді недостатнє.

3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, допущені незначні помилки.

2 бали – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

1 бал – завдання виконане на рівні окремих фрагментів.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки,

акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання. При виконанні практичних завдань оцінюється вміння правильно підібрати психодіагностичний комплекс, технології психологічної допомоги та вміння їх застосовувати на практиці.

Підсумкова модульна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається двох теоретичних питань та одного ситуаційного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом навчального матеріалу, передбаченого програмою.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

Сума балів за правильне виконання теоретичних завдань складає 20 балів. Вага одного правильно вирішеного теоретичного завдання – 5 балів:

5 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна.

4 бала – завдання виконане вірно, допущені незначні помилки.

3 бали – завдання виконане уцілому вірно, допущені помилки.

2 бала – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

1 бал – завдання виконане на рівні окремих фрагментів.

0 балів – завдання не виконане.

Сума балів за виконання ситуаційного завдання складає 10 балів. При його оцінюванні береться до уваги вміння застосовувати знання на практиці (у вигляді наведення власних прикладів), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки. При вирішенні даного завдання оцінюється особиста позиція на проблемну ситуацію (3 бали), самостійність її вирішення (2 бали) та творчий підхід (5 балів).

Підсумковим контролем успішності з дисципліни є залік, який полягає в накопичувальній оцінці в балах із засвоєння здобувачами навчального матеріалу дисципліни на підставі результатів виконаних індивідуальних завдань, різних видів навчальних робіт на практичних заняттях, визначених робочою програмою.

Складання заліку здобувачами заочної форми навчання відбувається у формі захисту, виконаних ними самостійно індивідуальних завдань, виконання підсумкової контрольної роботи та виставлення підсумкових балів за навчальну дисципліну.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання завдань індивідуальної роботи дисципліни залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв’язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно випливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Групова презентація: 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності;

Проектна діяльність: 5 балів – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. Наявний творчий підхід до вирішення проблеми. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Обґрунтовано використано доцільні методи. Містяться відповідні висновки з якісними і кількісними даними. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач вільно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання;

4 бали – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з незначними помилками;

3 бали – робота виконана. У роботі визначено об'єкт та предмет дослідження, що потребують уточнення. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить ілюстраційний матеріал, дещо перевантажений текстом, доповідач переважно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з помилками.

2 бали – робота виконана частково. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження. Використані методи переважно вжито доцільно. Містяться часткові висновки. Презентація проекту перевантажена текстом, доповідач слабо орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з грубими помилками;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження або вони відсутні. Використані методи недоцільні. Містяться часткові висновки. Презентація проекту відсутня, доповідач не орієнтується у поданому матеріалі;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності.

16. Перелік завдань для підготовки до заліку

1. Охарактеризувати предмет та завдання психології праці.
2. Визначити та дати характеристику суміжним галузям наукового психологічного і міждисциплінарного знання про людину і професії.
3. Розкрити історичні передумови виникнення прикладної психології праці.
4. Охарактеризувати вплив війни на розвиток психології праці.
5. Розкрити обсяг та зміст поняття «ергатична система «людина-праця-професійне середовище».
6. Розкрити обсяг та зміст поняття «трудовий пост».
7. Дати характеристику трудовому посту та проаналізувати його структуру.
8. Визначити та проаналізувати компоненти трудового поста.
9. Розкрити обсяг та зміст поняття «психологічна система діяльності».
10. Розкрити мету та завдання психологічного аналізу професійної діяльності.
11. Охарактеризувати діяльнісний підхід у психології.
12. Дати характеристику концепції системогенезу професійної діяльності В.Д. Шадрікова.
13. Дати характеристику структурно-морфологічної парадигми психологічного аналізу діяльності А.В. Карпова.
14. Проаналізувати концепцію психолого-фізіологічного змісту діяльності Г.М. Зараковського і В.І. Медведєва.
15. Розкрити суб'єктний підхід до вивчення трудової діяльності Є.А. Клімова.
16. Дати характеристику основних методичним прийомам психологічного аналізу діяльності: метод вивчення виробничої документації; метод опитування.
17. Дати характеристику основних методичним прийомам психологічного аналізу діяльності: метод спостереження; експериментальний метод.
18. Дати характеристику основних методичним прийомам психологічного аналізу діяльності: метод аналізу критичних ситуацій; самопостереження і самозвіт.
19. Розкрити зміст та обсяг понять «професіографія», «професіограма», «психограма».
20. Розкрити цілі професіографічного вивчення професії.
21. Дати характеристику принципам професіографії.
22. Описати методи професіографії.
23. Розкрити зміст та обсяг поняття «професійно важливі якості».
24. Охарактеризувати професійно важливі якості персоналу ДСНС України.
25. З'ясувати особливості використання професіограм у виробничій і психологічній практиці.

26. Охарактеризувати передумови виникнення інженерної психології.
27. Дати характеристику предмету інженерної психології.
28. Розкрити завдання та напрями досліджень інженерної психології.
29. Охарактеризувати наукові проблеми інженерної психології в умовах воєнного стану.
30. Проаналізувати методологічні принципи інженерної психології.
31. Дати характеристику психологічним методам інженерної психології.
32. Дати характеристику фізіологічним методам інженерної психології:
33. Дати характеристику математичним методам інженерної психології.
34. Розкрити зміст та обсяг поняття «система «людина-машина».
35. Розкрити класифікацію і особливості систем «людина-машина».
36. Представити розподіл функцій у системі «людина-машина».
37. Проаналізувати показники якості функціонування системи «людина-машина».
38. Розкрити особливості приймання інформації оператором, на прикладі персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.
39. Дати загальну характеристику аналізаторів оператора.
40. Охарактеризувати вимоги до зорового аналізатора операторів на прикладі фахівців піротехнічних підрозділів ДСНС України.
41. Охарактеризувати вимоги до слухового аналізатора операторів на прикладі чергового диспетчера пожежного-рятувального підрозділу ДСНС.
42. Охарактеризувати вимоги до тактильного аналізатора операторів на прикладі пожежних-рятувальників ДСНС України.
43. Схематично зобразити особливості взаємодії аналізаторів під час приймання інформації оператором.
44. Розкрити особливості зберігання та переробки інформації оператором на прикладі персоналу ДСНС України.
45. Розкрити основні характеристики і види діяльності операторів в умовах воєнного стану.
46. Вказати та проаналізувати фактори впливу на операторську діяльність, на прикладі начальника караулу ОРСЦЗ в умовах воєнного стану.
47. Визначити та охарактеризувати функціональні стани оператора, на прикладі рятувальників аварійно-рятувальних підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану.
48. Розкрити зміст та обсяг поняття «групова діяльність».
49. Розкрити особливості групової діяльності операторів, на прикладі пожежно-рятувального підрозділу в умовах воєнного стану.
50. Проаналізувати фактори безпеки праці операторів та їх взаємозв'язок, на прикладі фахівців водолазних формувань ДСНС України в умовах воєнного стану.

17. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних завдань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Беззастережне дотримання під час занять правил безпеки, вимог охорони праці, санітарно-гігієнічних норм та протиепідемічних заходів.

3. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

4. Здобувачі освіти мають право на визнання результатів навчання з дисципліни, набутих у неформальній та/або інформальній освіті.

5. Здобувачі освіти мають право на оскарження результатів підсумкового контролю з дисципліни або процедури його проведення.

6. Здобувачі освіти мають право на самостійний вибір форм і проблематики індивідуальних завдань.

7. При виконанні індивідуальної роботи здобувачі освіти зобов'язані дотримуватись політики академічної доброчесності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувачі несуть персональну відповідальність згідно із законодавством України та нормативними документами НУЦЗ України.

18. Рекомендовані джерела інформації

Нормативні документи

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565 (зі змінами)

2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України.

Базова література

1. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за ред. М. Ковалю. Львів: ЛДУБЖД, 2023. 308 с.

2. Баклицький І.О. Психологія праці : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2016. 655 с.

3. Кириченко В.В. Психологія праці та інженерна психологія : навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 240 с.

4. Ложкін Г.В., Волянчук Н.Ю., Солтик О.О. Психологія праці: навч. посіб. / за заг ред. Г.В. Ложкіна. Хмельницький: ХНУ, 2015. 191 с.

5. Малхазов О.Р. Психологія праці : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2017. 208 с.
6. Психологія діяльності в особливих умовах : навч.посіб. / за заг. ред. проф. М.А. Кришталія. Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.
7. Психологія праці в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 652.
8. Трофімов Ю.Л. Інженерна психологія : підруч. Київ : Либідь, 2002. 264 с.

Допоміжна

1. Артюшин Л.М., Мосов С.П., Охременко О.Р. Праця в особливих умовах. К. : НАОУ, 2014. 94 с.
2. Катренко А. В., Пасічник В. В., Пасько В. П. Теорія прийняття рішень : підручник. К. : Видавнича група ВНУ, 2019. 448 с.
3. Кириченко В.В. Психологія інформаційної діяльності : навчальний посібник: 2-ге вид. перероб. і доп. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 146 с.
4. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ, 2020. 200 с.
5. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах. Київ : Ніка-Центр, 2014. 580 с.
6. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору. Київ : Ніка-Центр, 2006. 536 с.
7. Макаренко М.В. Основи професійного відбору військових спеціалістів та методики вивчення індивідуальних психофізіологічних відмінностей між людьми. К. : Інститут фізіології ім. О.О. Богомольця, Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України, 2006. 395 с.
8. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації : монографія. К. : Консультант, 2008. 232 с.
9. Особливості цивільного захисту в умовах воєнного конфлікту : колективна монографія / за ред. Р. Мугаверо, В. Андронова та М. Кустова. Харків-Рим. 2023. 238 с.
10. Подоляк Я. В. Психологія безпеки. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 324 с.
11. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / за ред. П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки. Хмельницький : ТУП, 2014. 330 с.
12. Семак О.О. Основи інженерної психології: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Плай, 2016. 106 с.
13. Скрипеч А. В. Інженерна психологія, ергономіка та людський чинник в авіації: підручник. Київ, 2020. 696 с.

14. Фомич М.В., Кришталь М.А., Мохнар Л.І., Дячкова О.М., Чередниченко Т.В. Сучасні форми та методи роботи психолога в кабінеті психологічного розвантаження персоналу ДСНС України: монографія. Черкаси: видавець Вовчок О.Ю., 2023. 198 с.

15. Чумак В. Психологія праці: навч. посіб. Харків, 2017. 159 с.

Інформаційні ресурси

1. Баклицький І.О. Психологія праці [Електронний ресурс]: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 655 с. URL: <http://surl.li/lkvtg>

2. Кириченко В.В. Психологія праці та інженерна психологія [Електронний ресурс]: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 240 с. URL: <http://surl.li/igwhm>.

3. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах [Електронний ресурс]. Київ : Ніка-Центр, 2006. 580 с. URL: <http://surl.li/ejini>

4. Малхазов О.Р. Психологія праці [Електронний ресурс]: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2017. 208 с. URL: <http://surl.li/lkvvq>

5. Трофімов Ю.Л. Інженерна психологія [Електронний ресурс]: підруч. К. : Либідь, 2002. 264 с. URL: <http://surl.li/lkwbi>

Розробник:

начальник кафедри психології
діяльності в особливих умовах
кандидат психологічних наук, доцент

Микола ФОМИЧ

Упорядник:

професор кафедри психології
діяльності в особливих умовах
доктор психологічних наук, професор

Геннадій ГРИБЕНЮК